

SLOVENIJA

Uredništvo: Ljubljana, Tyrševa cesta št. 17

Naročnina četrletno 15 din

za pol leta 30 din

za vse leto 60 din

Posamezne številke 1,50 din

V zamestvo celoletna naročnina 90 din

Ljubljana, 22. septembra 1939.

Upravištvo: Ljubljana, Tyrševa cesta št. 17

Poštočkovni račun:

Ljubljana št. 16.176

Rokopisov ne vračamo

Oglasi po tarifu

Tiska Zadržna tiskarna (M. Blejec) v Ljubljani

Izseljeniški svet

29. julija tega leta se je v dvorani Zbornice za trgovino, obrt in industrijo v Ljubljani vršilo izredno zasedanje »Izseljenske zbornice«, ki se ga je udeležilo tudi precej izseljencev. Ob zaključku debate je bil med drugim tudi postavljen predlog za ustanovitev »Izseljenskega sveta«.

Izseljensko vprašanje je gotovo naša boleča rana, ki se vedno bolj in bolj odpira in ki vedno bolj zahteva zadovoljive in pozitivne rešitve.

Kakor v mnogih drugih ozirih, tako tudi v vprašanju izseljenskega vprašanja vlada pri nas precejšnja zmeda in nejasnost. Kot nekako preklestvo se vleče skozi vsa ta splošno narodna vprašanja boj za prevladovanje te ali one popolnoma politične stranke ali skupine. Tako smo mogli isto ugotoviti ob vprašanju naše narodne obrambe in narodno obrambnega dela, kjer imamo kopico narodno obrambnih društev, ki so danes organizirana skoraj zgolj na osnovi političnih razlik in nasprotovanj. Mnogo hujše je še v nekem oziru v vprašanju izseljenstva, kjer si je vsa skrb za izseljence naravnost prisvojila ena samo svetovno nazorska in politična skupina. Nočem s tem maliti dobre volje nekaterih, ki se v njenem okrilju trudijo za naše izseljence, hočem le poudariti, da je pri nas v vseh vprašanjih, ki so vsemu narodu skupna, na prve mestu boj za popolnoma politično prevladovanje te ali one skupine.

Popolnoma razumljivo je, da se tudi delo ne more razmahniti tako in v tolikem obsegu, kakor bi bilo to potrebno ob takšnih razmerah in bojih. Priznati moramo, da se je v zadnjem času delo nekoliko razmahnilo, vendar ga spremljajo čisto strankarsko politični prizvoki, ki delu niso prav nič v korist, marveč bolj v škodo. Omenim samo časopis za izseljence in obenem izseljenski problem »Izseljenski vestnik« (ki je v svoji dvojni številki 8-9 krenil na čisto nova pot!), ki je prav pogosto bil v prvi vrsti in v prvem pogledu propagandni časopis za neko določeno politično skupnost. Mislimo si pač lahko, kako takšno delo odmeva zunaj med našimi ljudmi, ki bi jim morali nuditi vsega v obilni meri, nikoli jih pa siliti s političnimi »litanijami«, ki so jih kmalu nato še preklicevali.

Zato se mi zdi misel »Izseljenskega sveta« zelo posrečena in pozitiven pojav v prizadevanju v tej smeri. Prepričan sem, da je g. Rozman, ki je stavil ta predlog, ob njem mislil na forum, kjer bi vsi slovenski ljudje in sloji mogli pomagati in sodelovati pri reševanju izseljenskega vprašanja. To bi bil gotovo velik (skoraj popoln) preobrat v naši slovenski izseljenski politiki, ki bi s takšnim »Izseljenskim svetom« zajela vse slovenske ljudi in naprave, ki se za to vprašanje zanimajo in ki so poklicane, da pri njegovem reševanju sodelujejo. S tem bi postavili delo za naše izseljence na široko, resnično narodno osnovo in bi lahko zelo širok krog slovenskih, ki sicer po svojem svetovnem ali političnem nazoru ne pripadajo v tisti krog, ki si je doslej lastil delo okoli izseljenskega problema, naravnost navezali na usodo in življenje naših ljudi v »Sloveniji št. II«, ki sega preko vseh kontinentov. Obenem bi lahko s takšnim skupnostnim delom, ki bi zavrglo vse svetovnonazorske ali morda celo politične koristi, mnogo uredili med našimi izseljenci tamkaj, kjer so tudi oni med seboj prav v teh ozirih že po tej ali drugi zaslugi razbiti. Tudi med njimi je koncentracija še večja nujnost, če hočemo, da bodo tvorili resnično močno in proti tujim narodnostnim vplivom odporno telo.

Morda bo res po vsem tem, kar je med nami Slovenci, ki so nas razbili nekateri, ki so imeli od tega svoje koristi, na nešteto skupin in skupinic, nekoliko težko priti do takšnega skupnostnega dela. Mislim, da bo nujno potrebno, da bo nekdo,

ki je dosedaj že pomagal, odnosno delal pri »Izseljenski zbornici«, pa ima med slovenskimi ljudmi vplivno besedo, naravnost pozval vse slovenske ljudi v takšen »Izseljenski svet«. To bi bila po dolgem času zopet velika in pomembna poteza v slovenski skupnosti. Zdi se mi, da je prav v vprašanju izseljenskega problema nujno potrebna; Prav za prav imamo Slovenci dvoje velikih vprašanj, ki sta vsemu narodu skupni, in prav zato morajo pri njunem reševanju pomagati tudi vsi slovenski ljudje. To sta narodno obrambno in izseljensko vprašanje. Obe sta silno obsežni in se raztezata na vsa področja in polja. Često segata tudi drug v drugega in sta tako tudi v organski zvezi. In prav zato želimo predvsem mladi slovenski ljudje, ki smo prišli do spoznanja, da je za reševanje takšnih velikih slovenskih vprašanj nezprosna nujnost, da vsi Slovenci podredimo temu našemu narodnemu vprašanju, od katerega zavisi

Izidor Kostrun:

Pred novim koledarjem

(Nadaljevanje.)

Ponedeljek, 19. VII. 1937. — »Ponedeljski Slovenec« ponatiskuje pariški »Temps« pod naslovom »Italijanski tisk hvali delo Stojadinovićeve vlade« in naglašja z masnim tiskom gospodarski napredek, ki ga je pod Stojadinovičem Jugoslavija dosegla; ti članki da dokazujejo, da se gospodarska pogajanja med obema državama, kakor tudi politična pogajanja glede Albanije zelo ugodno razvijajo.

Agencija Avala razglašja uradno obvestilo o prepovedi procesij in zborovanj v Belgradu, »Samouprava« pa razlaga vzroke za izključitev dr. Janjčiča in Sazarevića iz poslanskega kluba JRZ.

Torek, 20. VII. 1937. — V uvodniku naznanja »Jutro«, kako veliko žrtev so napravili Srbi s pristankom na krfsko deklaracijo, ki ima dva dela: v prvem se razlagašja pravice »jugoslovenskega naroda«, drugi pa postavlja načela demokracije. V podlistku »Iz beležke o Krfu« opozarja dr. Bogumil Vošnjak, da je uprav on zahteval nasproti Stojanu Protiću, da je treba sprejeti v ustavo naziv »Jugosloven«, nakar ga je Protić opozoril, da Bolgari ne vstopajo v državo. Ali to mu ni dovolj, v posebnem članku pristavlja še podatek, da je zahteval, da mora biti »država unitarna, toda ne centralistična in ne uniformna«. (Ta stavek lahko ponovimo dvakrat tudi tako-le: Država mora biti centralistična, toda ne unitarna in ne uniformna — ali — Država mora biti uniformna, toda ne centralistična in ne unitarna; vselej bo pomen isti.)

Zaradi interpelacije dr. Kramerja na dr. Stojadinovića se loti »Slovenec« v domačih odmevih dr. Kramerja pod napisom »Laži in klevete gospoda ministra dr. Kramerja«. (Ali bo mogel dr. Kramer spraviti v »Slovenca« kak popravek, še ni znano, ni pa verjetno.)

V Zagrebu se vršijo praznovanja dr. Mačkovega rojstnega dneva. Z ozirom na izredno prijaznost oblasti otranje uprave nasproti Hrvatim ne smejo slovenski dnevniki o tem ničesar poročati.

Sreda, 21. VII. 1937. — Pod beležko »Primitive tatu« omenja »Jutro«, kako se je spravi »Slovenec« nad dr. Kramerja, v beležki »Pomen zagrebških svečanosti« pa se zadovoljuje z izvlečkom iz »Hrvatskega dnevnika«.

»Samouprava« razgraja zaradi dogodkov v Belgradu ob ustavitvi cerkvene procesije, »Slovenec« pa priporoča oblastem, naj sprejmejo vsaj omiljeni načrt centralizacije cestnih fondov, kajti Hrvati so celo proti temu kompromisu.

Petek, 23. VII. 1937. — »Slovenec« nadaljuje

vsa naša narodna rast in bit, vse svetono nazorske in politične razlike, koristi in tudi spletke, da pridemo do takšnega skupnostnega dela, ki bo popravilo samo vse krivice in izravnilo počasi vse ostrine, ki so med nami. Čas, ki se s filmsko naglico pred nami odvija in prav nam Slovanom pripoveduje tako težke ne porazne resnice, nas mora vendar spametovati! Ako se stari sedaj, ko je še čas, ne morete med seboj pobotati in se ne kajestati resnično kot ljudje, potem se ne dotikajte več s svojimi omadeževanimi rokami tako bolečih in obenem tako važnih vprašanj, kakor sta prav izseljensko in narodno obrambno, in dajte, da bo mlajši rod prevzel to delo v svoje roke. Prepričan sem, da ga bo izvršil vsaj dvakrat bolje kakor ste ga vršili doslej.

Pozdravljamo torej misel »Izseljenskega sveta«, če bi naj bilo mogoče z njim postaviti izseljensko vprašanje na bolj široko osnovo, ga izročiti vsem slovenskem ljudem in jih povezati tako z usodo in življenjem naši hlovenskih izseljencev po vsem svetu.

mkv.

serijo »Laži in klevet gospoda ministra dr. Kramerja« v »domačih odmevih« in napade »Jutro« zaradi njegovih sestavkov o krfski deklaraciji. — »Narodna skupščina« sprejme po poročilu dr. Stojadinovića konkordat s 167 proti 129 glasovom. Ta izid glasovanja napoti dr. Stojadinovića, da se v klubu JRZ zahvali za naslednjimi besedami: »Poudariti moram, da vam ta sklep ni bil lahak. Hrabro, junaško in dostojanstveno (ta beseda se v slovenskem tisku JRZ dostikrat ponavlja) ste vzdržali vse te in razne napade. Čestitam vam! S tako velikimi značaji, ki so zdaj zbrani v tem klubu (namreč v klubu poslancev JRZ, izvoljenih na seznamu Bogoljuba Jevtića), je naša stranka pokazala, da je dorasla velikim nalogam in da lahko vodi državno politiko. (Burno pritrdjevanje).«

Sobota, 24. VII. 1937. — »Slovenec« objavlja obširno in debelem tisku govor dr. Stojadinovića po sprejetju konkordata tako, da se vidi, da zakonski načrt o tem še ne bo takoj predložen senatu; glasovanje je dr. Stojadinoviću dokaz, da bode JRZ zmagala tudi v vseh drugih vprašanjih, ki so še pred njo. — Na drugem mestu, t. j. med »domačimi odmevi« nadaljuje serijo »Laži in klevet gospoda ministra dr. Kramerja« in prinaša članek »Tri leta Avstrije pod vodstvom dr. Schuschnigga«, ki ni povsem zadovoljen s tem režimom.

Nedelja, 25. VII. 1937. — »Slovenec« uvodnik ima napis »Po sprejetju konkordata« in sledeče podčrtane misli: Sprejem konkordata je: 1. zmaga jugoslovenskega nacionalizma, 2. zmaga jugoslovenske državne misli nad plemenskim separatizmom in hegemonizmom, 3. velika politična zmaga JRZ, 4. najstrašotnejši poraz JNS, kar jih je dosedaj ta stranka doživela.

Torek, 27. VII. 1937. — »Slovenec« objavlja uvodnik »JNS brez krinke« in ponatiskuje članek »Samouprave« o grdem obnašanju Bogoljuba Jevtića, ki je bil ves ta čas žalostna figura. —

Četrtek, 29. VII. 1937. — »Slovenec« ponavlja serijo »Laži in klevet gospoda ministra dr. Kramerja«; en stavek njegove polemike pa izjemoma ni čitljiv.

Sobota, 31. VII. 1937. — V uvodniku »Pravici je zadoščeno« se bavi »Slovenec« s sodnim epilogom prihovske afere.

(Nadaljevanje prihodnjič.)

Pridobivajte nove naročnike!

Poljski polom

Strahovit, mimo vsega nagli polom Poljske stoji danes v ospredju zanimanja, govorice, obravnav. Da bi bilo ob sedanjih razmerah na bojiščih prej ali slej do njega prišlo, o tem skoraj ni moglo biti dvoma. Tudi Poljaki sami so računali z njim. A sami so si dajali vendar rok vsaj kakih pet do šest mesecev. Pa tudi kdor je slutil, da je ta račun nekoliko preoptimističen, na to le ni mislil, da bo tako hiter in tako popoln obenem: v dobrih dveh tednih je ni na ozemlju poljske države nobene poljske vlade več, dejansko je že skoraj vsa zasedena, le tu pa tam se še branijo posamezne vojske, posamezna krkela z obupno hrabrostjo. Ne rečemo, da brez pomena. Hrabrost v boju za domovino ima zmeraj pomen in zmeraj vrednost — če ne za sedanji čas pa za prihodnost. Ali v tej vojni sami ne bo več odločila.

Vsak človek se spričo tega strahovitega poloma po pravici vprašuje, kako je moglo priti do njega. In odgovor na to vprašanje, in sicer precej izčrpen odgovor, je mogoče že danes najti.

Omenili smo že zadnjič enega izmed vzrokov: lanski polom svobodne češko-slovaške republike. Ob tem polomu so Poljaki zelo odločilno sodelovali, tako odločilno, da bi brez njik do njega gotovo ne bilo prišlo. Menda nam ni treba razlagati, zakaj. 36 izvrstno pripravljenih, izurjenih in oboroženih češko-slovaških divizij je s tem prenehalo biti. Poljaki pa so dobili 500 km čez mejo z Nemčijo.

In vsak, ki ni bil s slepoto udarjen, kakor so bili poljski voditelji, je spoznal tisti hip, če je samo pogledal na zemljevid: Pomorjansko in Gdansk prihajata sedaj na vrsto.

Poljaki v svojem samoveljčju tega niso ne videli ne slutili. Dokler ni potrkala Nemčija s prstom na okno.

Toda, kakor rečeno, premoč je premoč, in zoper dejstva sama ni sredstev. Vendar pa je razloček, kako se človek odziva nanje.

Tu se pa že danes lahko ugotovi vprav neverjetna nepravilnost za vojno. Niso imeli nobenih novodobnih utrd, utrd iz betona, ki edino morejo vzdržati pred težko artilerijo, in sicer uspešno vzdržati. Celo sedanja nemško-poljska vojna sama dokazuje to: obmejni utrdbi v Gdinski in na Westerplatti sta zdržali skoraj ravno toliko časa, kakor mesta na vzhodni poljski narodni meji, do katerih so morali Nemci premagati velike daljave in ovire. Veliko se je govorilo o neki skrajšani obrambni črti v notranji Poljski, ob kateri se bo ustavil nemški pohod. A ni bilo dejanske nobene notranje obrambne črte, in zato se tudi nemški pohod ni ustavil.

Nasledki kažejo, da so bili Poljaki prav tako slabo pripravljeni za obrambo zoper letala in zoper oklopne vozove. Saj se je improvizirana španska ljudska vojska komaj kaj slabše borila zoper nje. O, da nismo pozabili, eno vrsto vojske so tudi Poljaki gojili z veliko vnemo: konjenico! Menda zaradi nekega občutkarskega izročila: v poljskih zgodovinskih romanih, ki mimogrede povedano niso vselej čista zgodovinska resnica, so zmeraj zmagovali okonjeni poljski slahčiči nad pehotno drhaljo. S konjenico torej zoper letala in oklopnjake! Klavni uspeh takega diletantovskega vojskovanja vidimo. Ne verjamemo sicer vsem »pristnim« fotografiranim posnetkom, kakor so jih zlasti v teh dneh časniki in obzorniki polni, ali ko smo te dni gledali v nemškem časopisu sliko, kako so poljski konjeniki na begu pred oklopnjaki pustili za seboj vse taborišče, z vozovi in konji vred, se nam je vsa stvar zdela le hudo verjetna.

Pa ne samo stvarno, tudi umsko in нравno so šli Poljaki v ta boj popolnoma nepripravljeni. V svoji romantični zamaknenosti v poljsko zgodovino niso poznali nobene meje, in Lloyd George jih smeši v svojih spominih, da so pri mirovnih pogajanjih hoteli imeti za Poljsko vse kraje, ki so kdaj v zgodovini pripadali Poljski. Pa še čez, ne samo Kijev in vso Ukrajino bi bili hoteli imeti, ampak celo Odeso! Prav nič niso pomislili, da bi se takšno zgodovinsko »pravo« utegnili obrniti kedar tudi zoper nje same in da bi na primer lahko Rusi ravno s stališča zgodovinskega prava z večjo pravico zahtevali zase Varšavo kakor Poljaki Kijev! Toda na mirovnih posvetih so bili Poljakom naklonjeni, in četudi niso dobili vsega, kar bi bili hoteli imeti, dobili so le precej. Dobra tretjina prebivalstva Poljske so Nepoljaki, ponajveč Ukrajinci, Belorusi, ki jih je blizu dveh milijonov. Pa če bi bili Poljaki potem, ko so dobili deželi, ki jim z narodnega stališča niso šle, vsaj poskušali, pridobiti tujerodne svoje državljanse s pravičnostjo, strpnostjo in svobodo. Toda ne! Zatirali so jih, kjer in kadar so jih mogli. Ukrajincem so požigali cerkve, jemali šole. Če pa so ti nastopili zoper take krivice, so pošiljali nadnje kazenske odprave, ki so jih pretepale, mučile, zapirale, celo pobijale. Ukrajinec in Belorus, ki ni hotel zatajiti svojega naroda, ni mogel postati navzlic vsej izobrazbi in spolnjenim pogojem rezervni častnik v poljski vojski, in Poljaki

niso čutili, da se tak človek ne bo nikoli bojeval za državo, razen prisiljen, niso razumeli, da ga naravnost zavest človeškega dostojanstva sili, da postane tisto, kar oznamujejo kazenski zakoni za veleizdajo. Krivičnost pač še ni nikoli vzgajala zvestih državljanov.

Večino beloruskih in ukrajinskih pokrajin je danes zasedla ruska vojska. Poljska politika nasproti manjšinam jim je zelo olajšala propagandno delo. Nasproti političnemu zatiranju jim obeta priznanje materinščine, nasproti gospodarskim zatiralcem, zlasti poljskim veleposestnikom, jim obljublja pravico do zemlje. In pomen poljstva v tej deželah bo zbrisan čez noč.

Poudarili smo že: dokončna usoda Poljske se ne bo odločila na poljskih bojiščih, ampak na zahodnih, prav kakor se je odločila usoda Srbije, Romunije, Belgije v zadnji vojni. In prav tako ne more biti dvoma, da bo poljski narod spet kedar vstal, sicer ne v imperialistični Poljski, ampak v narodno enotni, demokratični državi. Kajti eno smemo šteti za gotovo, če se ne zgodi čudež: nova Poljska ne bo nikoli več dobila nazaj belo-

Basen o dveh miškah

Kdor koli se bavi s sociologijo slovenskega naroda, je mogel letos na kraju julija doživeti v Ljubljani zanimiv pojav za svoj studij. Imeli smo kongres in na njem sta se srečali dve plasti (glavni; od teh le ena, številnejša, z zgodovinsko tradicijo) našega naroda: kmet in meščan ali kmečka miška je prišla na obisk k mestni (pripominjam takoj, da se je lani ob taboru na Petrovo dogajalo prav isto, kar hočem povedati, če ne še bolj oprijemljivi obliki).

Kako smo sprejeli v mestu ono drugo plast naroda? Te svoje očete, matere, brate, sestre in stare starši? Ta edino pravi slovenski narod (saj slovenskega meščanstva doslej skoraj nismo imeli!) Kako smo se obnašali mi novi slovenski meščani, ki smo le še izrodek zdravega kmečkega naroda, do tistih, s katerimi smo si vsi v sorodu vsaj — v drugem kolenu. Da, ne samo Ljubljana, vse tako imenovano slovensko meščanstvo (plemstva samo po rojstvu, hvala Bogu, nimamo!) je v sorodstvu s kmečko zibelko. Mirno zapišem: kar je bilo doslej slovenske kulture, se je vsa rodila v kmečki hiši. In to nam je lahko samo v ponos!

Da smo svoje krvne sorodnike, ki jim je enkrat v letu dovoljena znižana voznina, sicer so tako vedno edini, ki plačujejo celo, da smo te sorodnike, ki so jedli in spali po stopniščih cerkva (zanimivo, kje se naš preprosti človek čuti varnega; nočnin v hotelih je bilo v juliju po statistiki manj kot v deževne mjuniju!), pozdravili s »fiziolarji« in jim nagajali, namesto da bi jim šli dobrohotno na roko, kaže vso našo plitko purgarsko miselnost, kratko pamet in nadutost. Komaj sm namreč sami slekli kmečko obleko, že smo pozabili vse dobro, lepo in pošteno, dobili pa smo zafrkljiv jezik in masten trebuh.

Tako kot takrat še nikoli nisem videl jasne podobe: na eni strani skromnost, poštenost, dobrota in dolžnost dela, na drugi pa nadutost, pretkanost, zloba, prizadevanje za udobjem, čim manjšem delu in tem bolj rafiniranem užitku. Zato moramo vedeti, da je tudi danes še slovenski kmet tisti garač, ki nam daje zdravo dušno in telesno hrano!

Mi, ki ure in ure brezplodno pohajamo po ulicah ali žečimo pero ali presedimo v kavarnah in krčmah, ki, ki se tako radi ponašamo, da smo na višku olike in omike, si upamo kritizirati človeka, ki ima 18 urni (ne 8 urni!) delavnik in spi 6 ur, ki trpi na grudi z motiko v žuljavi roki, ki pozna res samo ne-deljski oddih (zahteva, zakaj bi moral imeti meščan več razvedrila, je čudna in povsem umetno narejena predprava socialnega razreda!), od teh ljudi torej zahtevamo, da znajo cestnopolijske izgibe in da znajo sploh gladko nastopiti in se izogibati (vljudnost uslužbencev na železnici in redarjev v tujih, na primer nemških krajih je za nas bajka!).

V resnici, nismo se pokazali fine, da bi z razumevanjem sprejeli njihovo nerodnost, ne, pokazali smo se bolj grobe kot mi mislimo o njih, da so. Osebnost sem doživel več grobih scen (poudarjam, da članek ni prazno udrihanje vsevprek, za vse imam na razpolago stvarne podatke!). Žal, moram zapisati, da so ljudje, nenaklonjeni kongresu in ljudstvu sploh, na železnicih in na ulici, kakor v gostinskih obratih, trgovinah in časopisju stresli vso grobost nad ubogimi ljudmi. Tem ljudem naš človek ni bil dobrodošel gost niti v povečanem prometu niti kot konzument, pa čeprav so ta čas pošle vse zaostale, sicer neporabne zaloge... Aleksandroviški puhloglavi »fičfiriči« pa so ogledovali le kroje, spodnje in zadnje okončine teh zgaranih, izsušenih bitij — kakšna kultura sreč!

Tudi meščani iz tabora, kongresu in človeku

Modno blago

Nogavice, rokavice, vsakovrstno damsko in moško perilo, žepni robci, brisače, ščetke, krojaške in šiviljske potrebščine kupite

n a j u g o d n e j e p r i

Petelinc, Ljubljana

ob vodi, blizu Prešernovega spomenika

ruskih in ukrajinskih dežel. Z narodnega stališča ji sploh ne gredo. S svojim nasiljem in strahovanjem, s svojo krivičnostjo pa so zgubili tudi vsako нравno pravico do njih.

od grude (to!) prav tako nenaklonjeni, so komaj čakali, da so v splošni gneči ob najmanjšem dotiku lahko izzivalno nahrulili skromnega kmeta, ki je bil nato še bolj ves preplašen. Resnično. Ljubljana za enkrat še ostane samo dolga vas — za velik promet smo pač še zelo malomeščanski, predvsem v dušah. Naša jalova purgarija ima najrajši miren »čič«, ob katerem žuli svoj cviček.

Prišle so naše matere, a vse jih je klicalo le v zafrkljivem, žaljivem tonu: »No, mamca, le stopite...!« Ob tem pa moram pribiti, da našega naroda brez teh »mamc« ni in ni! (Poudarjam slovenskega, ker ljudi — oportunistov imamo v naši mili domovini dovolj!) Če se ob tem dalje spomnim na razvajene meščanke, ki zahtevajo zase naslov gospe ali milostive, mnoge med njimi, ki niti mater niso, se mi razliva žolč. V demokraciji smislu sploh ne priznavam razlik v naslovih žena, ki so matere. Vse so enake! Kaj pa je lepšega od naslova mati (ne pa »mamca« v posmehljivem!)?

»Saj niste n akmetih!« je nahrulil debeluhar, ki je imel vse premalo prostora na tramvaju, neko mater. Kakšni pojmi! Kako si tisti gospod purgar predstavlja »kmete«? Da se tam vse sme, kajne? Ni čudno, če tolikokrat beremo o strašnem vandalizmu meščanov na deželi: da pomandrajso najlepši travniki, sklestijo nezrelo sadje z vejevjem vred, ponesnažijo svete kraje z roko in besedo itd. Ali je morda to novi »nazaj k naravi«? Ali je to sploh vredno poslednjega civiliziranca?

»Na kmetih« je bilo torej za tistega gospoda (prav dobro sem si vtisnil njegov obraz v spomin) nekaj takega kot centralna Afrika. Počakajte trenutek, gospod, ki ste tako užalili slovensko mater in zemljo, saj je še komaj borih dvajset let, kar ste hodili z malho na one »kmete« k svoji pozabljeni zlahti po »fizičček«, po krompirček, majčkeno masti itd. (Kot vedno vzoren državljani ste bili seveda doma na zapečku in ste stražili mestno zidovje, fronto pa ste prepustili — kmetavzarjem!). Poglejte: »fizičček« in »fizičlarji«, vmes pa komaj dvejeti let! Vaši otroci tega zgodovinskega dejstva najbrž ne vedo (kje bi jim vi kaj takega priznali!), vi sami pa ste že pozabili. Veste, takrat so bile vse trgovine in celo denar odveč, ker ni bilo »fiziččka«... Bog ne daj, da bi morali tudi vaši otroci to doživeti!

In ti naši otroci iz viteških vrst so se posmehovali revnemu ljudstvu in mu nagajali — Bog, ne udari jih za ta greh (prihodnjič pa bo treba uvesti posebne obrambne oddelke, ki bodo delali red, kadar ni oblasit pri rokah!).

Zdi se torej, da se tista splošno znana meščanska miselnost izpred vojne, ki se je v vojnem času (zgodovina učiteljica človeštva!) znatno popravila, danes obnavlja in to celo spričo čudnih dogodkov. Bog ne daj, pravim, da bi morala stradana mestna miška zope thoditi na obisk k oni »na kmete«...

Po vsem tem sem proti vsem takim prireditvam in srečanju plasti v mestih toliko časa, da bo naša malomeščanska miselnost ozdravljena od vseh naštetih napak in da bodo zaloge zaostalega blag same šle v nič...

**Vsak zaveden Slovenec
naj bo naročnik „Slovenije“!**

Vzroki poloma carske Rusije

Zdaj, ko se ni treba v Rusiji, pa tudi izven nje, ozirati na »vzvišene interese vzvišene vladarske rodovine Romanovih«, ki po krvi prav za prav niso bili Romanovi in Rusi, ampak potomci nemških vitezov Holstein-Gottorpov, torej neslovani. Zdaj odkrivajo zgodovinski raziskovalci dvojje: prvič, kako je bila nesposobna ta rodovina, drugič, kako je s to svojo nesposobnostjo in omejenostjo spravila Rusijo v brezprimerno vojaško in gospodarsko katastrofo. Kažejo nam pa tudi, kakšna nesreča je za narod lahko dinastija, ki je zgubila stik z ljudstvom, ki v samozaverovanosti ne vidi drugega ko sebe, ki ne da, da bi imelo ljudstvo in njegovi zastopniki besedo in moč, ko gre za njegove najbolj bitne koristi.

V našem listu smo že nekoč omenili vojne spomine Lloyda Georgea, vodilnega angleškega državnika v svetovni vojni. Njegovi spomini, prav kakor tudi spomini Churchilla, Masaryka, Clemenceauja, so kakor učna knjiga, ki naj pokaže, kako ne smejo biti vojni narodi. Po vrsti, kakor je bila moč vladarjev velika, so podlegle države. Najprej Rusija, kjer je bil car neomejen despot. Za njo Avstrija, ki je mislila, da je najboljše za njo, če požene domov še tisto skromno ljudsko zastopstvo, ki ga je imela, da bo menda tako najlažje zmagala. In nazadnje Nemčija, ki je sicer do zadnjega dajala ljudskim poslancem v državnem zboru besedo, ki je bila pa tudi res zmeraj manj tehtna, v enakem razmerju, kakor je rasla moč generalov in se slabšal položaj na bojiščih.

George nadaljuje s svojimi spomini na vojno, in prav danes, ko se vse oborožuje, ko še nikoli, je vredno, da prisluhnemo njegovim besedam.

V tretjem zvezku teh svojih spominov priobčuje Lloyd George nekaj važnih podrobnosti, ki razkrivajo vzroke ruskega poloma v svetovni vojni. Nesreča Rusov je bila, da jo je vladal slabič, še večja nesreča, da je bil ta slabič prepričan, da je sposoben ne samo vladati 180 milijonov ljudi neomejeno, ampak da je sposoben tudi voditi jih, ko je njegova država prišla v največjo stisko, ki jo je prizadela od časa tatarskega gospostva.

Da se pouče o vrednosti svojega ruskega zaveznika in da obenem vidijo, kje in kakšna pomoč je potrebna zlasti ruski vojski v tehničnem pogledu, so poslale Anglija, Francija in Italija v Rusijo odposlanstvo izbranih mož. To odposlanstvo je prispelo v Petrograd 29. januarja 1917 in se 25. februarja spet vrnilo. Vrnilo torej komaj tri tedne pred rusko revolucijo, kajti 15. marca se je moral car Nikolaj II. odpovedati prestolu. Ta kratki rok med bivanjem poslanstva v Petrogradu in izbruhom revolucije postane posebno važen, če primerjamo delo ruske vlade in carjeve samodopadljive izjave z dejstvom, da so morali siliti revolucionarni plameni že na vseh straneh iz podminirane ruske zemlje. Kajti največji carist ne bo trdil, da more zajeti prevrat cel narod v treh tednih, ne da bi mu pripravil tla tisti, ki vlada. Revolucije ne nastajajo čez noč in zlasti ne nastajajo, če ni ljudstvo že popolnoma zgubilo vere v tistega, ki vlada.

Iz Georgejevih »Spominov« priobčujemo odstavek, ki govori o nastroju dela ruskega razumnštva tik pred polomom. Poudariti je treba, da to razumnštvo ni bilo prav nič prevratno — bili so to zgolj poslanci dume in uradni funkcionarji. Tem bolj so tehtne njihove obtožbe:

Kdorkoli še verjame... da je bila Rusija potolčena v času bližnje zmage, naj bere sledeče zaupno poročilo o razgovoru med lordom Milnerjem in dvema skrajno zmernima voditeljema ruske dume. Razgovor se je vršil takoj po Milnerjevem prihodu 11. februarja.

Čelnikov je kot moskovski župan in pa zaradi tega, ker je odločno in spretno vršil svoje dolžnosti med vojno, ena najbolj znanih oseb današnje Rusije, knez Lvov pa je dobil splošno glas najboljšega ruskega organizatorja zaradi dela, ki ga je opravljal kot predsednik Vseruske zemstvene zveze.

Razgovor je bil z obeh strani zaupen in zelo odkrit. Bistveno na njem je bilo prizadevanje obeh odličnih Rusov, razložiti lordu Milnerju, da sedanje razmere nikakor ne morejo več trajati. Izjavila sta, da so neprilike že tako narasle, da že nekatere pokrajine niso več daleč od lakote, čeprav na deželi še ni pravega pomanjkanja živil in je tudi kuriva še dovolj. Doslej je vlada vsaj, četudi z večnimi zamudami, dajala sredstva, ki so omogočala zemstvu in mestnim zvezam, da so izvedle dela, ki so bila med vojno neprecenljive vrednosti za rusko vojsko. Videti je pa, da zadrži potrebna sredstva v slepem prizadevanju, razrušiti vsaktero organizacijo, ki bi utegnila imeti v sebi klice liberalnega političnega prizadevanja. To bi bil pa za rusko vojsko dobesedno smrten udarec, in ta okoliščina utegne še rešiti delo zvez, toda že sedaj zadevajo ob vse mogoče težave in zavire — prav toliko še, da se naravnost ne branijo plačati denar.

Drug primer za popolno pomanjkanje sposobnosti je nesmiselni način, kako kličejo sto tisoče iz vseh mogočih važnih poklicev v vojaško službo, ljudi, ki so zdaj na primer nagomiljeni brez orožja po tisočih

v Moskvi, v vojaškem pogledu popolnoma brez koristi za vojskovanje, medtem ko morajo v istem času zaradi pomanjkanja delavcev v Moskvi sami v zvezi s pomanjkanjem kuriva in drugega zapirati tovarne; m še tam, kjer tovarne delajo, ni delavcev, da bi dovažali in odvažali material k železnicam in nazaj. Sedemnajst milijonov jih je bilo brez razločka poklicanih pod zastavo, več kakor polovica jih ni obo-roženih in mora pohajkovati brez dela.

Še pred nekaj meseci bi bila ena sama carjeva beseda ljudstvu, iz katere bi bilo sledilo, da je spoznal položaj in da hoče pomagati, vse to spremenila in zedinila Rusijo v navdušenem naporu, vojskovati se dalje z vso odločnostjo, ki jo ima ljudstvo. Ne gre toliko za to, da je nepriljubljen, ampak da je postal car za ruski narod brez vsakega pomena. Značilno je v tem oziru, kar se zdaj čisto dogaja, da zapuščajo kmetje cerkev, kadar se opravljajo molitve za carja.

Če se kaj ne zgodi, da se odpravijo te razmere, se boji knez Lvov, da ne bo nobena stvar več mogla ovreti grozeče revolucije. Od dne do dne postaja položaj težji, od dne do dne raste nered, ki se mora odpraviti, in zato je treba učinkovitega zdravlila. Knez Lvov je resno upal, da bi bilo mogoče obrniti stvari na boljše, kar bi vsaj zadoščalo, da se brez revolucije zagotovi za čas vojne razmeroma dostojna vlada; toda od dne do dne pada njegovo upanje, in čeprav ni povedal, je naredil vtisk, da misli, da je navzočnost zveznega odposlanstva morebiti zadnja prilika, odpreti carju oči, preden ne bo prepozno. Glede korakov, ki bi jih moralo napraviti odposlanstvo v tem pogledu, je bil edini določni predlog kneza Lvova, naj bi zvezne države dovoljevale dobave nadalje zgolj pod pogojem, da jih vsaj deloma uporabljajo organizacije, do katerih imajo zvezne države zaupanje, kakor na primer zveze, ki jim predseduje on oziroma Čelnikov...«

Podobno so apelirali liberalni voditelji dume na francosko odposlanstvo. Nekaj pretresljivega je v njihovem prosečem klicu Doumergue-u in njegovim tovarišem, naj takoj vse store, da se reši njihova dežela pred grozečim razpadom. Odlični ruski pravnik Miljukov in veliki dumski govornik Maklakov sta protestirala strastno proti opominu, naj potrpe:

Ko sta samo slišala besedo »potrpljenje«; sta vzkliknila: »Dovolj smo imeli potrpljenja!... Naše potrpljenje je popolnoma pri kraju! Sicer pa če kmalu ne delamo, nas ne bodo več množice poslušale!«

Maklakov nas je na to spomnil Mirabeaujevih besed: »Varuj se, zahtevati časa! Nesreča ne dovoljuje rokov!«

* navajamo po Paléologuevih »Spominih poslanika«. Odposlanci pa so se menda obotavljali, da bi pritiskali na carja, kolikor je šlo za notranjo upravo države, katere neomejeni vladar je bil. Sir George Buchanan je govoril precej prostodušno z njim. Njegovo odkritost je poplačal car z odgovorom, katerega aroganca bo vedno eden najboljših primerov za ohlost, ki prihaja pred padcem.

George navaja nato iz Buchananovih spominov dotični razgovor:

Buchanan: »Vaše veličanstvo ima, če smem to reči, samo eno zanesljivo pot pred seboj, namreč podreti ograje, ki vas ločijo od ljudstva, in si spet pridobiti njegovo zaupanje.«

Car: »Ali mislite, da moram jaz spet pridobiti zaupanje svojega ljudstva ali da mora ljudstvo spet pridobiti moje zaupanje?«...

Pravilno sodi George:

Črvi, ki so razrivali drobne stare vladavine in razjedali njeno moč, so nastali iz njene lastne gnilobe. Pasti je morala, ker je bilo trhlo sleherni vlakno njene moči, njenega vpliva in njenega ugleda. Zato je razpadlo na kosce pod prvimi sunki vstanka. Njena roka ni imela niti ne več moči, privzdigniti žezlo, ko je zametavala lačna petrograjska množica njene odloke.

In na drugem mestu, ko pripoveduje o umoru leparja Rasputina, ki je bil vir modrosti za carsko rodovino:

»Stara Rusija je bil carizem. V nobeni drugi deželi na svetu ni bila skrivnostna moč in veljavnost kraljevstva tako močna in očarljiva. Seveda nima kraljevska moč nikjer posebno mnogo opravka s slučajnim imetnikom prestola. V velikih razdobjih obnavlja in poživlja, jača in podaljšuje pomemben vladar življenje tega neopredeljivega vpliva, po njegovi smrti pa prehaja ta vpliv na ničeve naslednike, ki ga prenašajo dalje. Kako malo res velikih vladarjev je videla Evropa vladati v zadnjih dveh stoletjih in koliko vsakdanjih in nesposobnih primerkov je prenašala v istem razdobju? Na Angleškem je bila kraljica Viktorija znamenita osebnost, pa vendar ni sedela trdneje na prestolu, kakor njen zanikrni in ničvredni stric Jurij IV. V ustavni monarhiji lahko omejuje ali nadzira parlament slabosti vladarja. S tem se zmanjšuje njegova osebna moč, raste pa njegova osebna varnost. Pri samovladu pa je odstavitev, ki je pomenila v Rusiji isto kot umor, edina poprava. Dokler je ostal Nikolaj II. car vseh Rusov, so poslušali vsi Rusi njegove ukaze, naj so jih odobravali ali ne. Odbritev ni bila bistvena za veljavnost naredbe. Car je imel vse pravice kralja, vlade in zakonodaje. Zato je zavzel edina dejstvena opozicija v Rusiji obliko zarote zoper imetnika prestola, — zato vojaška zarota z namenom, odstraniti carja Nikolaja in postaviti na njegovo mesto drugega carja! Mislili so, da bodo z zameno carjev posnemali zgodovinski zgled; pa so se opotekli v zameno sestava.

Kako je bila carska rodovina udarjena s slepoto in je zaradi tega zgodovinsko neizogibno morala biti pogubljena, dokazuje tale zgodovinski dogodek.

Kostrom je rodno mesto Romanovih. Leto pred vojno, 21. februarja 1913, je poteklo tri sto let, kar so razglasili kozaki in bojarji v Moskvi. Mihaela Romanova za carja, češ mlad je in neumen. So že vedeli, zakaj so hoteli takega.

Zadnji car in zadnja carica sta se napotila za tristoto obletnico svoje vladarske rodovine v Kostromo. Ko je njuna ladja zapuščala mesto, so ljudje v paroksičnem navdušenju skakali v vodo, plavalci za ladjo in mnogo jih je utonilo.

Tedaj pa se je carica blaženo nasmehnila in rekla dvorni dami:

»Sami lahko vidite, kako so strahopetni ministri, ki plašijo carja z grožnjami o revoluciji. Dovolj je, da se pokaževa ljudstvu, in srca nam letijo nasproti.«

Prav res, če gre slepec proti prepadu in ne posluša tistih, ki ga svare, mora telebniti vanj. In če potegne pri tem s seboj nedolžne ljudi, ne sme mo več govoriti o usodi, ampak o krivdi.

Opazovalec

Brez glave

Ljotičev Zbor izdaja mekakšne »biltene«, menda v pouk svojim pripadnikom, na vsak način pa v zabavo vsem drugim, ki jim slučajno padejo v roke. V njih modruje o socialnih vprašanjih, filozofira o različnih svetovnih nazorih in sociologični hpojavih, zraven pa seveda poroča tudi s polja svetovne politike na način, da bi najboljši pisatelji kriminalnih romanov ob njegovih fantastičnih kombinacijah bledele od zavisti, če bi te kombinacije ne bile tako šolarsko otročje, da jim mora celo zborovski »bilten« dodati iz previdnosti takšne pridržke: »Mi seveda nimamo nobenih mogočosti da ugotovimo resničnost tega glasu. Nasprotno imamo precej razlogov, da sumimo vanj.«

No, in potem začne na dolgo spet razlagati, zakaj se mu zdi neverjete nglas, za katerega je malo prej potrosil toliko črnila in ki je v bistvu vendar podstava, iz katere izhaja vsa zborovska politična miselnost.

Miselno in izobrazbeno raven Zbora in njegovih »biltenov« podamo morebiti najbolje, če navedemo na kratko, da razglašajo povsod in z izredno vztrajnostjo »individualistično-materialistično Evropo« za krivca vseh nesreč. Briga Zbor in njegove »voditelje« dejstvo, da je ves nemir in ves zastoj umskega in stvarnega napredka v sedanjem dejstvu izšel ravno iz držav in gibanj, ki so postavile množstvenega duha za malika in ki zdaj plešejo pred njim. In kaj mu je mar, če je logično in psihološko ravno malikovanje pred »raso« prav tako materialistično kakor nazira-

nje, da je človek nasledek in stvor gospodarskih razmer in razvoja. Pri tolikšni miselni nezadostnosti se seveda nihče ne bo čudil, če ne gre v nacionalne možgane, da je idealizem sploh psihološko samo mogoč v samosvoji osebnosti, svoje odgovornosti do sebe in do sočloveka se zavedajoči. Ali z drugimi besedami, da je idealizem mogoč samo v individualizmu. S tem seveda spet ne mislimo reči, da je vsak individualizem že na sebi idealističen, pač pa da ne more biti idealizma brez priznanja osebnosti in njene npravnstvene odgovornosti. In zato je tudi »rasni« nacionalizem, nacionalizem slepega občudovanja samega sebe zaradi neke posebne — seveda stvarno umišljene! — krvne skupnosti zmeraj materialističen, pa če ga njegovi oznanjevalci še tako na debelo obšivajo z idealističnim trakom, da bi premamili lahkoverne, nekritične ljudi.

Da je sporazum s Hrvati zadel jugoslovenski nacionalni Zbor posebno v živo, to je seveda samobesna zadeva. Zanimivo je kvečjemu, kakšen poplah je zbudil med preužitkarji centralizma. Kajti samo iz popolnega brezglavnega poplaha si je mogoče razložiti takšnole abotno trditve: »Ne more se hrvaško vprašanje rešiti s sporazumom!« Torej se more rešiti nujno samo po dosedanjih nacionalnih načinih: s centralizmom in pendrekom! Bilteni sicer tega ne povedo, a ker ni druge izbire, ostane pač samo dosedanja pot.

Seveda ima »Zbor« tudi »poročila« iz Hrvaške, »da so hrvaške množice globoko razočarane nad takim sporazumom«. Tu bi biltenu samo toliko priznali, da je res lahko naletel na marsikatero-

ga Hrvata, ki je s sporazumom nezadovoljen. Nezadovoljen pa je kvečjemu zaradi tega, ker se mu zdi, da ni z njim jugoslovenarstvo dovolj korenito likvidirano, ne pa da bi se hotel vrniti pod jarem centralizma mi nacionalizma. Sicer je pa dr. Maček sam napovedal na zboru hrvaških poslancev, da bo treba še marsikaj doseči.

Samo eno je gotovo: najbolj nezadovoljni Hrvat ne pojde nikoli rakovo pot, ki mu jo Ljotić kaže. Kajti z njegovim nacionalnim jugoslovenstvom res ni mogoče rešiti hrvaškega, ne slovenskega, ne srbskega, tudi južnoslovanskega vprašanja ne.

Zasluge za sporazum

Pod tem naslovom beremo v »Edinosti« tudi tele stvarne pripombe:

Po nekih listih so se kaj kmalu pojavili in ponavljali prepri, kdo vse tostran Sotle in Kolpe ima mnogo ali največ zaslug na uspehih dolgotrajnega, mučnega sporazumevanja. Med njimi so tudi taki, ki so imeli, dokler so bili med političnimi nezadovoljnimi, dokler so namreč bili politični bolniki, res nekakšne, nekakšne, vendar samo začasne, samo bolj navidezne posebne želje »za dobro svojega ljubega naroda«. Ko so se pa politični nezadovoljniki dokopali do mehkih stolčkov in se tako spreobrili v politične zadovoljence, so na vse to, kakor tudi na svojo prejšnjo politično bolezen, radi pozabili. Za vsakršnim režimom so — enkrat eni, drugič drugi — drveli čez drn in strn, samo da so doma lahko strastno strankarili po mili volji. Komu v korist, komu v škodo, na to bo točno odgovorila nespasena zgodovina o našem političnem življenju v prvih desetletjih po svetovni vojni.

Te stvari, pač malo častne politične spletke in kupčije, so se pri nas nekako redno ponavljale. Zdaj nam pa prav isti ljudje skušajo dopovedati, da imajo nekakšne zasluge za sporazum, ko je resnica čisto drugače in čisto drugačna. Razsoden človek ve, kako je bilo. Ne bo in ne sme tega pozabiti, da bo lahko na vse to dal pravi odgovor o pravem času!

Starodobnega političnega taktiziranja in manevriranja — povrh v tako resnih časih — smo vsi že davno siti. Hrvatje imajo vse dokaze o tem, kdo in s kakšnimi sredstvi je preprečil in še skuša preprečiti ali vsaj zavleči izdanje tako zvanih političnih zakonov v duhu čiste demokracije; kdo je kriv, da tako dolgo nismo smeli niti misliti na te zakone, namreč na zakon o svobodi tiska in združevanja, o svobodi besede, o svobodnih in tajnih volitvah. itd. O pravem času bodo omenjene dokaze sporočili javnosti. Mi nujno potrebujemo mož resničnega narodovega zupanja.

Janez Kocmur:

Brez naslova

(Nadaljevanje.)

Malo pozna slovenska politična zgodovina velikih mož s pokončeno hrbtnico. Dandanašnji jih skoraj ni. Tisti, ki so, oziroma so bili, so delovali le v ožjem krogu in so mogli vplivati na celoto samo posredno, kolikor niso bili bolj učitelji kot politiki, kakor na primer France Levstik, dr. J. E. Krek, dr. H. Tuma in še nekateri. Imeli nismo tudi sicer politikov širokega razgleda. Edio izjemo dela Fran pl. Šuklje, ki pa je bil oportunist velikega merila ali elastik, kakor je imenoval dr. Janko Kersnik njegov krožek, ki mu je pripadal tudi sam. Oportunizem je v osnovi drobtinčanstvo. Drobtina je drobtina, pa najsi je večja od mlinskega kampa in slajša od medene potice. Drobtina nikdar ne odtehta dane protivrednosti, pa bodi ta tvarna ali kakršna koli.

Krek spada med naše največje može. Zaradi svoje pokončnosti, ki jo priznavajo tudi njegovi načelni nasprotniki. Pomenljivo je, da je največ kritikastrov v vrstah njegovih nekdanjih tovarišev. Večidel med gospodarsko dobro podkovanimi in tistimi, ki jim njegova demokratična zapuščina ni dovolj trdna podstava za plezanje navzgor. Oglašajo se ne javno in naravnost, podtikajo mu le drugačen pomen, izkrivljajoč njegov značaj. Še rajši se ogibajo besede o njem, boječ se za svojo senco v luči njegove osebnosti.

Stara stvar. Podganja ču dse oglesi navadno najprej v oportanih ocofancih. Dogodki zadnjih mesecev dokazujejo s šolsko nazornostjo, kakšen je podganji beg, ki ga Krek ni poznal. Krekov značaj predstavlja množico — ta pa je in bo ostala tudi brez sivih glodalcev.

V vihravosti mlajših let je resda zagrešil marsikatero nerodnost, ki jo je pa izbrisal njegov poznejši razvoj. Gre skoraj izključno le za taktične napake. V ognju prvega navdušenja je spodbujal svojo ožjo četo celo k osebnim spoprijemom z nasprotnikom. Nekoč sem ga videl sam, dajočega navodila, kak zavijati rokave in prijeti. Vtis sem imel že tedaj, da mu je šlo bolj za vcepljanje poguma po najkrajšem potu, ko za resničen udar. »Več gibčnosti in korajžje, da vas ne bodo imeli za bojazljivce,« se je zasmel, da je udarila v smeh vsa soba. Bojevitost je bila pa tudi na drugi strani, da je redko zborovanje poteklo brez bunk in krvi.

Nepotrební nasveti

V zadnji številki smo — deloma dobesedno — navajali uvodnik iz »Trgovskega lista« z dne 11. t. m. V njem se je »Trgovski list« zadel ob zahteve spomenice hrvaških gospodarskih zbornic, in jim izrečno očital, da se v njej »nepotrebno omejujejo le na banovino Hrvaško«. Izrečno je tudi »Trgovski list« poudaril, da bi »prišli do nemogočih razmer, če bi se krošnjarstvo prepovedalo le v eni banovini«. In podobno. Očitno smo imeli torej prav, če smo zapisali, da hoče »Trgovski list« od Hrvatov, naj se zavzemajo za odpravo takih nevšečnosti ne samo doma, ampak tudi v drugih banovinah. Te pravice pa hrvaške gospodarske zbornice same zase nimajo, sicer bi dejansko prekršile meje svojega področja. In pri tem je popolnoma vseeno, če gre za sivari, ki so pridržane hrvaški ali skupni zakonodaji. Le kakšno skupno zborovanje hrvaških in drugih zbornic bi imelo tako pravico. Kdor si glede tega ni na jasnem, si tudi glede bistva avtonomije in razdelitve pristojnosti in področja ni na jasnem. In to smo hoteli ugotoviti.

»Trgovskemu listu« pa ta naša izvajanja niso všeč, zato nam dne 18. t. m. odgovarja v dolgem sestavku. Da bi na vse odgovarjali, bi bilo res škoda za čas, a žito bomo navedli samo tisti del odgovora, ki hoče pobiti naše očitke, da daje Hrvatom nasvete, kako naj si uredi svoje življenje in ki se glasi:

Predvsem moramo »Sloveniji« povedati, da mi sploh nismo dajali Hrvatom prav nebenih nasvetov, kako si naj uredi svoje življenje doma. To si je »Slovenija« v svojem kritičnem zanosu gladko izmislila. Mi smo samo označili svoje stališče do hrvaških zahtev, ki se nikakor ne tičejo le samohrvaških zahtev, temveč v znatni meri tudi zadev, ki se tičejo vse države.

Nato našteva »Trgovski list« nekaj takih zahtev.

Naš odgovor je dan za pazljivega bralca že v zadnji številki, in če ga še kaj potrebuje, smo mu ga dali zgoraj. Samo opozorili bi mimogrede, da mi nismo zapisali, da je hotel »Trgovski list« predpisovati Hrvatom, kako naj se uredi svoje življenje »doma«, ampak samo, kako naj si sploh uredi svoje življenje, kar je lahko v določenem pomenu precejšen razloček. Če pa je »Trgovski list«, kakor sam pravi, označil svoje stališče do hrvaških zahtev, če jim je očital, da ni njihov stališče daljnovidno, ker se omejujejo na Hrvaško, ki je njihov področje, in kjer jih edino zanima in briga, kako bo urejeno življenje, potem se lahko pač po pravici reče, da jim priporoča, naj se vtičkajo v stvari, ki se njihne avtonomije ne tičejo. Načelo avtonomije pa bi bilo s tem neizogibno prekršeno. A to bi bilo nevarno, in povedali smo tudi, zakaj bi bilo nevarno.

Pravilno razumevanje avtonomije zahteva torej, da se Hrvatje sami in njihne organizacije brigajo samo za svoje stvari. Kadar se bodo obravnavale sivari, ki se ne tičejo njih samih, takrat bodo zahtevali tudi glede njih, če se jim kaj ne bo zdelo prav, toda le z vsemi drugimi, ki se jih tiče. Vsako drugačno delo bi bilo pa vtikanje v stvari, ki so izven njihnega področja in ki jih tudi dejansko ne brigajo. Bilo bi, kratko rečeno, nerazumevanje pojma avtonomije. Vsak naj si uredi svoje stvari najprej doma. Za skupno delo pa skupen nasvet in skupen nastop. Vse drugo so prazne marnje za poslovno rabo.

V vsakem pogledu imajo torej Hrvatje prav in pravilno razumevajo svojo avtonomijo, če se tudi v skupnih zadevah omejujejo na svoje avtonomno področje. Že popolnoma s praktičnega stališča, kajti njihna avtonomija je taka, da si taka, da si lahko uredi po svoje tudi marsikaj takega, kar je sicer skupna zadeva. Pa tudi v drugih pogledih je taka politika daljnovidnejša, kakor prazno besedovanje in vzdihovanje, kakor ga poslušamo že leta prav iz vrst naših gospodarskih krogov in ki v teh dvajsetih letih ni imelo drugega uspeha, kakor da so se stvari obračale zmeraj na — slabše. Kajti odločno brezobzirno delo na Hrvaškem bo neizogibno imelo za nasledek, da se bodo tudi drugod začele premakniti stvari, ki se doslej niso mogle premakniti. Tako bo tudi najlepše pokazana centralizmu njegova popolna neplodnost in nepotrebnost.

Če bi pa Hrvatje zmeraj čakali, kdaj se zga-nejo tudi drugje, bi danes ne bili dosegli tistega, kar so.

Navzven, izven Hrvaške, nastopajo Hrvatje enotno, po zastopnikih svoje banovine. Stvar teh zastopnikov pa je, zlasti bana in ministrov, da njih prizadeve in potrebe uveljavijo, in če jih ne morejo povsod, pa vsaj na Hrvaškem. Tako bodo imele tudi njihne zahteve vse večjo težo, kakor če bi jih deklamirala kakšna ponižna deputacija. Tako je tudi edino mogoče za tistega, ki avtonomijo prav razume. Kdor bi pa zastopnikov svoje banovine iskal naravnostnih potov in skušal neposredno uveljavljati svoje želje, ta se glede pojma in vsebine avtonomije ni na jasnem in tak — to ponavljamo in poudarjamo — hote ali ne hote samo centralizmu utira pot.

A mi?

Eden izmed voditeljev demokratske stranke, dr. Boža Marković, je baje rekel nedavno tega na seji širšega odbora demokratske stranke: »Hrvatje so s tem sporazumom dobili minimum. Sedaj mora ta minimum postati stvarnost, a potem je treba iti dalje«.

»Hrvatski dnevnik« pripominja, da je povedal dr. Marković, če je res tako dejal, veliko politično resnico. Pravi, da razume prigovore, da ni še nič sklenjenega o reorganizaciji cele državne skupnosti, da pa se bo to vprašanje rešilo tako, da se celo vprašanje postavi z dnevnega reda.

Bojimo se spet, da bodo nekateri Slovenci tudi poslej spriči vseh jasnih dejstev šele premišljevali, kaj bi bilo za nas dobro. Zgodovina zamujenih priložnosti — to je zgodovina slovenske politike!

Dva zanimiva razglasa

V času, ko divja po Evropi zopet vojni vihar in vsaka vojskujoča se stranka na svoj način utemeljuje upravičenost svojega stališča, bo marsikoga zanimalo, kako so potrebo po oboroženem spopadu utemeljili Prusi in Avstrijci, ko so se spopadli leta 1866.

Pruski kralj je 188. junija 18866. leta izdal razglas, ki se je glasil:

»Stara nestrpna ljubosumnost se je zopet razvnela v svetlih plamenih; Pruska naj bi se oslabila, uničila in onečastila. Njej (namreč Avstriji) nasproti ne veljajo nobene pogodbe več! Kamor koli pogledamo po Nemčiji, smo obdani od sovražnikov, katerih bojni krik je: ponižanje Pruske. Do zadnjega trenutka sem držal odprta pota za dobrohotno poravnavo; Avstrija ni hotela.«

Isti dan pa je avstrijski cesar Franc Jožef razglasil svojim narodom:

»Najnovejši dogodki nesporno dokazujejo, da postavlja Pruska javno nasilje na mesto prava. Tako je najbolj usodna vojna — vojna Nemcev proti Nemcem postala neizogibna! Za vso nesrečo, ki jo bo vojna prizadela posameznim družinam, pokrajinam in deželam, kličem na odgovornost pred sodni stol zgodovine in večnega vsegomočnega Boga tiste, ki so jo izzvali.«

Tako je bilo leta 1866....

Mali zapiski

Pravica nevtralnosti

Švicarski dnevnik »Basler Nachrichten« brani pravico do resnične nevtralnosti nevtralnih držav. Pravi, da si nevtralni narodi ne bodo dali predpisovati zmeraj drugačnih razlag nevtralnostnega načela. Za sedanje stanje niso oni odgovorni, saj jih tudi ni nihče vprašal za svet, ko so se ustvarjale podstave sedanje stiske. Zatem piše:

Oni torej niso odgovorni za verigo politične logike, ki veže zasedbo Avstrije z ono Čeho-Slovaške in z nemškim napadom na Poljsko. Ne oni, ampak zahodne velesile so izdale Zvezo narodov, ko so odpovedale v abesinskem, kitajskem in španskem primeru. Kdor je sam razdril ta sestav mednarodne zavesti skupnosti zoper nečimerneže, ga v stiski ne more takoj spet pričarati;

Slovenski motivi pri švicarskem pesniku

Letos je izšla v založbi Gebr. Höhn v Zürichu zbirka lirskih pesmi Edouarda H. Steenkens pod naslovom »Flossfahrt, Vagabund und Hafenschenke. Aufgeschriebenes« (Plavba, klatež in krčma v pristanu. Zapiski). Steenkens je živel dalj časa tudi med slovenskimi splavarji. Tako življenje z močnimi neposrednimi doživljaji je moralo močno vplivati nanj, a žito so tudi njegove predstave ljudi in narave tako žive in neposredne. Prav takšen je tudi ritem njegovih verzov. Na primer:

Izbijte čep
iz soda slovenskega!
Naj vince se rdeče
peni v majolice!
In ne pozabite,
ljubega Boga povabiti!

Zakonsko pravo

Pod tem naslovom je izšel poseben odtisk štirih predavanj v ljubljanskem radiu, ki jih je imel dr. Rako Kušej. Predavanja so bila natisnjena v drugi knjigi »Pravnega svetovalca«, ki ga je izdala Umetniška propaganda. O vsebini smo že poročali. Ker je prav zakonsko pravo tisti predmet, ki povzroča preglavice ne samo nepravniku, bo priročneje posebni odtisk prišel vsake-mu prav, ki se hoče poučiti o njegovem današnjem stanju in o smeri, v kateri gre naša zakonodaja in pravosodje.

Urednik in izdajatelj: Vitko K. Musek, Ljubljana.